

Sprawozdanie z seminarium na Uniwersytecie Łódzkim – „Wokół socjologii Antoniny Kłoskowskiej”

W historii socjologii polskiej nie istnieje wiele autorytetów, których dorobek okazałby się nieprzemijający, ciągle inspirujący i wykorzystywany przez kolejne generacje badaczy, także z innych dyscyplin naukowych. Pośród najwybitniejszych luminarzy refleksji i badań socjologicznych, jak Stefan Czarnowski, Florian Znaniecki, Stanisław i Maria Ossowsky, a w pokoleniu końca ubiegłego wieku obok tak wybitnych socjologów jak Jan Szczepański, Jerzy Szacki, Stefan Nowak czy Leon Dyczewski, z pewnością wymienić należy Antoninę Kłoskowską.

Swoją działalność naukową realizowała najpierw na Uniwersytecie Łódzkim, potem Uniwersytecie Warszawskim, a zakończyła w Polskiej Akademii Nauk, z którą związana była także we wcześniejszych okresach swojej pracy naukowej. Jej dorobek mieścił się zasadniczo w kręgu socjologii kultury, ale bardzo kompetentnie i twórczo Kłoskowska wniosła wiele w dziedziny pokrewne, jak antropologia kulturowa, filozofia i teoria kultury, kulturoznawstwo, medioznawstwo oraz historię kulturalistycznie zorientowanej socjologii. Od lat 70. promowane przez nią badania nad społecznie warunkowaną dynamiką uczestnictwa w kulturze, a szczególnie recepcją poszczególnych dziedzin sztuki, kompetencjami kulturowymi oraz regułami tworzenia kanonu kultur narodowych rewolucjonizowały standardy badań socjologicznych.

Uczestnicy tych badań, którzy nader często stawali się wypromowanymi przez profesor Antoninę Kłoskowską doktorami socjologii, zostali zaproszeni przez jedną z najbliższych współpracowniczek i także doktorantkę uczoney, prof. dr hab. Annę Matuchniak-Mystkowską, wieloletnią kierowniczkę Katedry Socjologii Sztuki Instytutu Socjologii na Wydziale Społeczno-Ekonomicznym Uniwersytetu Łódzkiego, do udziału w seminarium poświęconym przywołaniu ważnych współcześnie, choć wybranych obszarów dorobku naukowego swojej Mistrzyni. Seminarium odbyło się 7 listopada 2024 r. w Instytucie Socjologii UŁ. Pierwsza część, przygotowana i moderowana bezpośrednio przez prof. Annę Matuchniak-Mystkowską nosiła tytuł *Inspiracje dziełem profesor Antoniny Kłoskowskiej w mojej pracy naukowej*. Swoje doświadczenia, wsparte wieloma wydarzeniami ze swych biografii naukowych, przedstawili: Leszek Korporowicz (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), Wojciech Pawlik (Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego), Andrzej Szpociński (Collegium Civitas), Marek Ziółkowski (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Kazimierz Kowalewicz (UŁ), Andrzej Piotrowski (UŁ), Janina Tobera (UŁ), Alicja Rokuszewska-Pawełek (UŁ), Bogusław Sułkowski (UŁ) oraz Anna Matuchniak-Mystkowska.

Piszący te słowa podkreślił, iż jedną z zasadniczych i przełomowych cech socjologicznej oraz humanistycznej myśli Kłoskowskiej była absolutnie pionierska w latach 80. ubiegłego wieku, zachowująca przy tym swoją aktualność, gruntownie przemyślana argumentacja na rzecz łączenia wymiaru semiotycznego i aksjologicznego analiz kulturowych. Pozwalało to na pokonanie dominującego trendu do absolutyzacji analiz pansemiotycznych, który stanowił mógł rodzaj redukcjonizmu conceptualnego i pozbawiał nie tylko socjologię, ale wszystkie nauki o kulturze zrozumienia pełnego zakresu kompetencji kulturowych przedstawicieli konkretnych grup, osób i środowisk. Szczególnie negatywne konsekwencje tego typu zabiegów wykazuje analityczna eliminacja wartości autotelicznych, stanowiących współcześnie podstawę rozumienia praw człowieka, praw kulturowych oraz zagadnienia tożsamości i podmiotowości człowieka w warunkach cywilizacji technicznej, coraz bardziej zdominowanej pozycją szybko rozwijających się praktyk technokratycznych i sztucznej inteligencji. Niestety nie wszyscy przedstawiciele współczesnych nauk humanistycznych i humanistyki zdają sobie sprawę z tego typu zagrożeń i co za tym idzie, są w stanie docenić te fundamentalnie istotne walory koncepcji Kłoskowskiej. Przejawiało się to nawet w czasie opisywanego seminarium, które w sposób raczej arbitralny zawyrokowało tytułem drugiej części *Wielka nieobecna – dorobek profesor Antoniny Kłoskowskiej*

dzisiaj, której referentami byli: Łukasz Biskupski (UŁ), Renata Dopierała (UŁ), Michał Łuczewski (UW), przy moderowaniu obrad przez Magdalenę Nowicką-Franczak (UŁ).

Obraz obecności dorobku Antoniny Kłoskowskiej nie jest na szczęście tak negatywny, czego dowodem są powstające w różnych środowiskach prace kulturoznawcze lub socjologiczne odwołujące się do problematyki kulturowej. Koncepcje Kłoskowskiej stanowią tam niemal kanon teoretyczny daleki od obecności rytualnej. Jednym z powodów w coraz większym stopniu będzie konieczność uwzględnienia bądź to braku, bądź to potrzeby, a czasami bardzo różnych funkcji wartości autotelicznych w realnym życiu każdej z kultur i społeczności, bez których nie jest możliwa żadna forma ładu społecznego, ale także ruchów społecznych, a nawet rewolucji. Narastające procesy wielokulturowości, kooperacji, ale i konfliktów kulturowych ukazują znaczenie wartości rdzennych wspólnot ludzkich, nawet wówczas gdy są one wykorzystywane, manipulowane lub redukowane.

Warszawa, 7.12.2024 r.